Proč se mi líbí projekt Pirati.cz

Nejsem člověk politický. Po řadě opakovaných zklamání po volbách různých stran (OH, ODA, Zelení, EDS) jsem navíc nabyl mínění, že současná politika je záležitost stejného typu reklamy, jako kterákoliv jiná reklama; tedy umění ovlivňovat, a to nezávisle na obsahu nabídek. Je to sice stokrát lepší než režim jedné strany, opřený o její údajně historicky nutnou vyvolenost, ale ruší to podstatnou část pozitivních očekávání, které pád minulého režimu otevíral. Nevidím, že by šlo o něco jiného než o peníze (v lepším případě) nebo o pocit moci (v horším případě). Do Pirátů proto z opatrnosti nevkládám jiné naděje než ty, že v situaci reklamou zahazované demokracie se aspoň někdo pokouší postavit proti základnímu nešvaru naší civilizace, totiž proti převádění všech hodnot na hodnoty ekonomické. Svobodný prostor internetového moře se mi (i přes všechny jeho nečistoty a úskalí) zdá být příhodnou metaforou přežívání svobodomyslných tvůrčích enkláv uprostřed všeobecné touhy po zisku.

Pirátům zdaleka nejde „jenom" o svobodné sdílení kulturních statků informací. Představují pokus o nové pojetí politiky a ekonomiky, s důrazem na transparentnost všech postupů. Myslím si, že v situaci, kdy nejvzácnějším statkem jsou zbytky důvěry – a kdy se ocitáme pod mocí stále absurdnějších zákonů i korupce – je transparentnost patrně jediným možným lékem na neduhy celé naší civilizace, nejen politiky.

Velice si vážím velké části toho, čemu se v naší civilizaci říká „umění" a „vědění". Jenže kolem obojího se udělal taky velký obchod, který neprospívá tomu, co by mělo být za umění nebo vědění považováno především. Naše zákony podporují výdělkáře v oblasti nápodob umění a současně nás nutí k předělávání našich škol na fabriky k dosahování kvalifikace a zisku.

V prostředí, kterým se profesně zabývám (archaické Řecko), bývali prostředníky pravdy především básníci. Nebyli považováni za „autory", ba ani za „umělce", nýbrž za hlásné trouby božské pravdy. Zjevovali lidský úděl i povahu světa. Koncem archaické doby (kolem roku -500) je napadlo, že by mohli být umělci a řemeslníky, že by mohli pracovat na společenskou objednávku a nárokovat si tudíž mzdu i práva na prodej svých výrobků. Zákazník přece raději zaplatí, než aby čekal, zda k básníkovi náhodou nepřijde inspirace. V průběhu +2. tisíciletí se autorská práva stala nástrojem nejprve cenzury a pak zisku překupníků. Od básníka se už nečekala hluboká pravda, nýbrž se mu naopak tolerovala „básnická licence", tedy líbivé ukolébavky, za které dostane jeho prodejce dobře zaplaceno, pokud se mu podaří učinit jejich autora slavným, celebritou.

Nedělám si iluze o revitalizaci starých dobrých zvyků. Myslím si však, že naše doba přináší výzvu ke skoncování s řadou zbytečných zátěží. Jednou z nich je stávající podoba autorských práv a podivný pojem „duševního vlastnictví". Nejsem proti tomu, aby autor dostal zaplaceno, pokud jeho dílo někomu přinese zisk. Jsem dokonce pro to, aby autorovo dílo bylo chráněno proti komolení, např. vkládáním reklam v případě filmů nebo překrucováním v případě učebnic. Na uvedené případy je ovšem stávající podoba zákonů většinou krátká,

někdy je naopak podporuje, snad nechtěně (doufejme). Normální člověk nevydává cizí dílo za vlastní. Pokud někdo krade, mohl by mu v tom občas bránit vymahatelný zákon. Jenomže „autorská práva“ jsou formulována tak, že chrání spíše ty, kteří ždímají autora i čtenáře (diváky, posluchače), zcela podobně tomu, jako nás naše zákony nechrání před zloději, ale podporují překupníky kradených věcí a tuneláře ve velkém.

Koupí každého úložiště dat, na kterém pracuji se svými vlastními texty a fotkami, nechtěně podporuji „umělce“ – a myslím si, že se tato podpora dostane spíše k těm, kteří by sami mohli podporovat ostatní, zatímco ti, kteří by si ji v mých očích zasloužili, na ni patrně nedosáhnou. Mohu je však podporovat po svém, jak nákupy od nich, tak např. peticemi za uchování ostrůvků kultury i v hlavním městě. Jenom škoda, že stát mě nutí nějakou tu tisícovku ročně dát těm „ubožákům“, kterým bych ji asi nedal, už proto, že jich mají dost.

Jsem autorem řady knížek, leč finanční bilance této činnosti je pasivní. Budiž, nejsem autorem „úspěšným“, ostatně jím ani být nechci (ponechávám businessmanům možnost, aby si to vykládali jako pláč deprivanta). Na internet mnohem více dávám, než přijímám, software mám legální a hudbu nepěstuji bohužel žádnou (špatně slyším), natož pak stahovanou; spamu, reklam a virů se štítím, – a přesto jsem přesvědčený, že „ochrana“ autorských práv a „duševního vlastnictví“ se v drtivé většině případů míjí účinkem a postihuje spíše namátkově chycené nešťastníky místo opravdových zlodějů a výdělkářů (to je výraz, který při překladu Platóna zavedl František Novotný).

Myslím si, že naše civilizace stojí na pomyslném rozcestí: Buď může virtuální prostor zneužít ve stylu orwellovském – nebo si v něm může velice levně pěstovat svobodnou kulturu a vědění.

Zdeněk Kratochvíl

(Praha, 22. 6. 2009, opraveno 9. 5. 2012 a 27. 9. 2012)